

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС УКРАЇНИ

За заг. ред. О. П. Кучинської, Ю. В. Циганюк

Навчальний посібник
3-тє видання, доповнене

Київ
Юрінком Інтер
2023

УДК 343.13.03(477)(075.8)

К82

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
Інституту права Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(Протокол № 14 від 29 березня 2021 р.)*

Рецензенти:

Вернидубов Іван Васильович – кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, державний радник юстиції 2 класу, депутат Верховної Ради України IV, V, VI скликань;

Яновська Олександра Григорівна – доктор юридичних наук, професор, суддя Верховного Суду.

Авторський колектив:

Кучинська О. П. – передмова, глава 1, глава 2 (у співавторстві з Івановим М. С.), глава 3 (у співавторстві з Крукевич О. М.); Циганюк Ю. В. – глава 4 (у співавторстві з Толокольніковим С. В.), глава 7, глава 9 § 4, глава 10 § 2-3 (у співавторстві з Чеберяком П. П.), глава 14 § 3, § 7-8 (у співавторстві з Мірошниковим М. Ю.); Ахтирська Н. М. – глава 19; Булейко О. Л. – глава 12, глава 14 § 6; Винокуров О. В. – глава 11 (у співавторстві з Мірошниковим М. Ю.); Сні О. В. – глава 8, глава 10 § 1; Іванов М. С. – глава 2 (у співавторстві з Кучинською О. П.), глава 9 § 10, глава 13; Костюченко О. Ю. – глава 18; Крукевич О. М. – глава 3 (у співавторстві з Кучинською О. П.), глава 14 § 5; Мельник А. М. – глава 15-16; Мірошников М. Ю. – глава 11 (у співавторстві з Винокуровим О. В.), глава 14 § 7-8 (у співавторстві з Циганюк Ю. В.); Толокольніков С. В. – глава 4 (у співавторстві з Циганюк Ю. В.), глава 5 § 1, § 2 (у співавторстві з Черноусько М. В.), § 3, глава 6; Чеберяк П. П. – глава 10 § 2-3 (у співавторстві з Циганюк Ю. В.), Черниченко І. В. – глава 9 § 1-3, § 5-9; Черноусько М. В. – глава 5 § 2 (у співавторстві з Толокольніковим С. В.), глава 14 § 2 та § 4; Щиголь О. В. – глава 14 § 1, глава 17.

К82 Кримінальний процес України: навч. посіб.; за заг. ред. О. П. Кучинської, Ю. В. Циганюк. 3-тє вид., допов. Київ: Юрінком Інтер, 2023. 652 с.

ISBN 978-966-667-819-8

У навчальному посібнику з урахуванням змін до кримінального процесуального законодавства станом на 20 серпня 2023 року розглянуто загальні положення кримінального процесу, засади кримінального провадження, досліджено права та обов'язки учасників кримінального провадження, поняття доказів і доказування в кримінальному провадженні, види заходів забезпечення кримінального провадження, стадійність кримінального процесу тощо.

Видання буде корисним для здобувачів вищої освіти за напрямом «Право» та «Правоохоронна діяльність», науково-педагогічних і педагогічних працівників, юристів-практиків.

УДК 343.13.03(477)(075.8)

ISBN 978-966-667-819-8

© Кучинська О. П., Циганюк Ю. В., 2023

© Юрінком Інтер, 2023

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	9
ПЕРЕДМОВА	10
Глава 1.	
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	12
§ 1. Поняття, завдання та стадії кримінального процесу	13
§ 2. Поняття та джерела кримінально-процесуального права	19
§ 3. Кримінально-процесуальний закон та кримінально-процесуальні норми. Чинність кримінально-процесуального закону.....	21
Глава 2.	
ЗАСАДИ (ПРИНЦИПИ) КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	25
§ 1. Поняття та загальна характеристика засад (принципів) кримінального процесу	26
§ 2. Загальна характеристика засад (принципів) кримінального провадження	29
Глава 3.	
СУД, СТОРОНИ ТА ІНШІ УЧАСНИКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	58
§ 1. Поняття та класифікація учасників кримінального провадження	59
§ 2. Суд, слідчий суддя	62
§ 3. Сторона обвинувачення	69
§ 4. Сторона захисту	75
§ 5. Потерпілий. Представник потерпілого. Законний представник потерпілого	84
§ 6. Особи, які сприяють відправленню кримінального судочинства	89

Глава 4.	
ДОКАЗИ ТА ДОКАЗУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ	
ПРОВАДЖЕННІ.....	108
§ 1. Поняття доказів та їх класифікація	109
§ 2. Доказування	111
§ 3. Процесуальні джерела доказів	121
Глава 5.	
ФІКСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.	
ПРОЦЕСУАЛЬНІ РІШЕННЯ. ПОВІДОМЛЕННЯ.....	132
§ 1. Форми фіксування кримінального провадження.....	133
§ 2. Процесуальні рішення	136
§ 3. Повідомлення	139
Глава 6.	
ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ВИТРАТИ.....	141
§ 1. Поняття процесуальних строків та їх обчислення	142
§ 2. Процесуальні витрати	144
Глава 7.	
ВІДШКОДУВАННЯ (КОМПЕНСАЦІЯ) ШКОДИ	
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ. ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ.	
ВИПЛАТА ВІНАГОРОДИ ВИКРИВАЧУ	148
Глава 8.	
ЗАХОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО	
ПРОВАДЖЕННЯ.....	157
§ 1. Поняття заходів забезпечення кримінального	
провадження, їх значення та види	158
§ 2. Підстави та порядок застосування заходів забезпечення	
кримінального провадження	163
§ 3. Особливості підготовки клопотання про застосування	
заходів забезпечення кримінального провадження.....	169
§ 4. Особливості судового розгляду щодо застосування	
різних видів заходів забезпечення кримінального	
провадження	177
§ 5. Процесуальна характеристика видів заходів	
забезпечення кримінального провадження	189

§ 6. Запобіжні заходи як різновид заходів забезпечення кримінального провадження: види та особливості застосування	206
Глава 9. ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ	226
§ 1. Поняття та форми досудового розслідування.....	227
§ 2. Загальні положення досудового розслідування.....	229
§ 3. Слідчі (розшукові) дії: поняття, види та система	239
§ 4. Негласні слідчі (розшукові) дії.....	264
§ 5. Повідомлення про підозру.....	287
§ 6. Зупинення досудового розслідування	289
§ 7. Закінчення досудового розслідування.....	292
§ 8. Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень	299
§ 9. Особливості досудового розслідування кримінальних проступків	302
§ 10. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування	306
Глава 10. СУДОВЕ ПРОВАДЖЕННЯ В ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ	315
§ 1. Підготовче судове провадження	316
§ 2. Судове провадження у першій інстанції	332
§ 2.1. Загальні положення судового розгляду кримінального провадження	332
§ 2.2. Межі судового розгляду.....	347
§ 2.3. Процедура судового розгляду	351
§ 3. Особливі порядки провадження в суді першої інстанції	380
§ 3.1. Спрощене провадження щодо кримінальних проступків.....	380
§ 3.2. Провадження в суді присяжних.....	381
Глава 11. ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ АПЕЛЯЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ	389
§ 1. Поняття провадження в суді апеляційної інстанції. Предмет апеляційного провадження	390
§ 2. Суб'єкти права на апеляційне оскарження. Апеляційна скарга.....	396
§ 3. Порядок провадження в суді апеляційної інстанції	402
§ 4. Рішення суду апеляційної інстанції.....	407

Глава 12. ПРОВАДЖЕННЯ В СУДІ КАСАЦІЙНОЇ ІНСТАНЦІЇ.....	414
§ 1. Судові рішення, які можуть бути оскаржені в касаційному порядку	415
§ 2. Право на касаційне оскарження, порядок і строки касаційного оскарження.....	420
§ 3. Вимоги до касаційної скарги	426
§ 4. Відкриття касаційного провадження. Межі перегляду судом касаційної інстанції	427
§ 5. Касаційний розгляд. Підстави для передачі кримінального провадження на розгляд палати, об'єднаної або Великої Палати Верховного Суду та порядок передачі кримінального провадження на розгляд палати, об'єднаної палати, Великої Палати Верховного Суду. Письмове касаційне провадження	440
§ 6. Повноваження суду касаційної інстанції за наслідками розгляду касаційної скарги. Судові рішення суду касаційної інстанції	454
Глава 13. ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ АБО ВИКЛЮЧНИМИ ОБСТАВИНАМИ	467
Глава 14. ОСОБЛИВИ ПОРЯДКИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	474
§ 1. Кримінальне провадження на підставі угод	475
§ 1.1. Загальна характеристика інституту угод у кримінальному процесі. Види угод та їх суб'єктний склад.....	475
§ 1.2. Угода про примирення: умови та порядок укладення, зміст, а також відмежування від інституту примирення за статтею 46 КК України.....	479
§ 1.3. Угода про визнання винуватості: умови та порядок укладення, зміст	484
§ 1.4. Розгляд угоди судом, затвердження угоди чи відмова в її затвердженні. Наслідки укладення та затвердження угоди. Наслідки невиконання угоди	488
§ 2. Кримінальне провадження у формі приватного обвинувачення	493

§ 3. Кримінальне провадження щодо діяння, кримінальна протиправність якого була встановлена законом, що втратив чинність.....	496
§ 4. Кримінальне провадження щодо окремої категорії осіб	500
§ 5. Кримінальне провадження щодо неповнолітніх	509
§ 6. Кримінальне провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру.....	532
§ 6.1. Підстави для здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру	532
§ 6.2. Порядок здійснення досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру та щодо обмежено осудних осіб	535
§ 6.3. Судовий розгляд.....	550
§ 6.4. Оскарження ухвали суду	557
§ 7. Кримінальне провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю	560
§ 8. Кримінальне провадження на території дипломатичних представництв, консульських установ України, на повітряному, морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні.....	563
Глава 15. ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ	566
Глава 16. ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ.....	570
Глава 17. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ПІД ЧАС КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.....	580
§ 1. Загальна характеристика, нормативне регулювання, процесуальні форми, об'єкт, зміст, мета, ознаки та поняття міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні	581

§ 2. Суб'єктний склад міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні. Уповноважений (центральний) орган України.....	588
§ 3. Запит про міжнародне співробітництво в кримінальному провадженні. Загальні вимоги до його складання органами України, що здійснюють кримінальне провадження, а також схвалення та надсилання уповноваженим (центральним) органом України. Юридичні наслідки виконання запиту в іноземній державі. Загальні засади розгляду запиту іноземного компетентного органу та вжиття заходів до його виконання	591
§ 4. Окремі аспекти міжнародного співробітництва в кримінальному провадженні у межах його процесуальних форм	595
§ 4.1. Міжнародна правова допомога при проведенні процесуальних дій	595
§ 4.2. Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція)	597
§ 4.3. Переїняття кримінального провадження	599
§ 4.4. Визнання та виконання вироків судів іноземних держав	601
§ 4.5. Передача засуджених осіб	602
Глава 18. ОСОБЛИВИЙ РЕЖИМ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	606
Глава 19. ОСОБЛИВОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА З МІЖНАРОДНИМ КРИМІНАЛЬНИМ СУДОМ	620
Відомості про авторів.....	646

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- АТО – Антитерористична операція
ЄКПЛ, Конвенція, КЗПЛ – Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
ЄРДР – Єдиний реєстр досудового розслідування
ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини
ЗЗКП – Заходи забезпечення кримінального провадження
КК України – Кримінальний кодекс України
КМУ – Кабінет Міністрів України
КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України
КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС – Міністерство внутрішніх справ
МКС – Міжнародний кримінальний суд
МПГПП – Міжнародний пакт про громадянські і політичні права
НС(Р)Д – Негласні слідчі (розшукові) дії
РС – Римський статут
СК України – Сімейний кодекс України
ЦК України – Цивільний кодекс України
ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України

ПЕРЕДМОВА

*Світлій пам'яті Михеєнка Михайла Макаровича
присвячується*

Кримінальний процес належить до профілюючих дисциплін у юридичних навчальних закладах, оскільки глибокі системні знання про кримінальні провадження, беззаперечно, є невід'ємним кваліфікаційним складником підготовки юриста будь-якої спеціалізації, необхідним чинником успішної боротьби зі злочинністю.

Також кримінальний процес є однією з основних самостійних галузей права, що має власну систему, функції, завдання і джерела. Основне завдання кримінально-процесуального права – встановлення такого порядку досудового провадження та судочинства, який забезпечить захист особи, суспільства й держави від кримінально-протиправних посягань, створить умови для втілення в життя відповідних правових гарантій.

Кримінально-процесуальні норми покликані повною мірою забезпечити захист прав і законних інтересів усіх учасників кримінального процесу, і передусім – потерпілих, котрі не тільки мають право на відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а й бути гарантовано захищеними від загрози стати потерпілими ще й від закону в процесі захисту своїх прав. Недопущення цього і є серед важливих завдань норм кримінально-процесуального права, зокрема в період його реформування та узгодження із сучасними гуманістичними стандартами. Саме їм має відповідати чинний Кримінальний процесуальний кодекс України, що, безумовно, є вагомим знаряддям розбудови правової держави, утвердження верховенства права та втілення в нашій країні вершинних досягнень світової цивілізації в галузі захисту прав людини, адже «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою цінністю» (ст. 3 Конституції України).

Цей навчальний посібник структурований згідно з чинним КПК України та зорієнтований на очікувані позитивні зміни в законодавстві, ті нові вимоги, що постають перед посадовими особами, чиїм обов'язком є здійснення кримінального процесуального провадження.

Видання містить стислий виклад курсу кримінального процесу, призначений для здобувачів вищої освіти, аспірантів і викладачів юридичних навчальних закладів.

Окрема подяка авторам навчального посібника, більшість з яких є моїми науковими учнями.

Автори висловлюють вдячність рецензентам видання Вернидубову І. В. та Яновській О. Г. за допомогу в його підготовці та неупереджену оцінку авторської праці.

З повагою, *О. П. Кучинська*